

П.С. Федорчак, Т.П. Федорчак

ВІДРОДЖЕННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ПРИКАРПАТТІ В УМОВАХ НЕЗАЛЕЖНОЇ УКРАЇНИ

Становлення і розвиток вищої освіти на Прикарпатті тісно пов'язані з його господарськими й культурними потребами. Першим вузом тут став Станіславський учительський інститут, навчання в якому розпочалося у березні 1940 р.

Інститут розмістився у колишній торговельній школі і складався з історичного, філологічного та фізико-математичного факультетів. Директором був призначений Ф.І.Плотницький [3, 53]. На стаціонарному, вечірньому та заочному відділеннях вузу навчалось 900 студентів, а першими викладачами були П.Я.Великий, І.М.Зуй, Д.Ліскевич, І.Пашницький, І.С.Поповський, Ю.Чайківський.

У повоєнний час інститут відновив роботу, були розширені його приміщення, побудовано основний навчальний корпус. До 1950 р. вуз підготував для семирічних шкіл близько 1,5 тис. вчителів історії, української та російської мов і літератур, математики й фізики. Того ж року учительський інститут було реорганізовано в педагогічний [1, ф. Р-1345, оп. 1, спр. 1, арк. 1].

Викладацький склад поповнили кандидати наук, доценти П.М.Денисовець, В.О.Духніч, І.Н.Побережний, П.Т.Рущенко, І.І.Червінкін-Корольов (історичний факультет); М.О.Войтко, В.І.Омельченко, О.Т.Лисенко (філологічний факультет); В.П.Дущенко, П.П.Киричок (фізико-математичний факультет). Вони читали лекційні курси, розробляли методiku проведення семінарів, використовували в навчальному процесі досвід кращих вузів України [3, 70-81].

Інститут поступово зростає. У 1959 р. було створено факультет підготовки вчителів початкових класів, у 1966 р. – музично-педагогічний, у 1975 р. – іноземних мов, у 1987 р. – художньо-графічний, а з 1977 р. – факультет підвищення кваліфікації організаторів народної освіти. У 1962 р. Чернівецьким університетом на базі інституту було відкрито загальнонауковий факультет з чотирма відділеннями. У січні 1971 р. інституту присвоєно ім'я класика української літератури В.С.Стефаника [4, 6].

У 1988 р. інститут стає вузом першої категорії. На його шести факультетах здійснювалася підготовка вчителів із 26 спеціальностей в галузях філології, історії, фізики й математики, музики, образотворчого мистецтва, педагогіки й психології, іноземних мов. Розпочалася підготовка спеціалістів із дошкільної педагогіки і психології, правознавства, хореографії, фізичного виховання.

Колектив вузу пов'язав навчання майбутніх учителів з сучасними вимогами. Науковці під керівництвом канд. пед. наук, проф. Р.П.Скульського

розробили концепцію української школи з урахуванням специфіки західноукраїнського регіону. Було відкрито сім філіалів кафедр у школах м. Івано-Франківська. На базі шкіл області організовано класи з поглибленим вивченням окремих предметів, що забезпечує профорієнтацію учнів.

Для посилення інтеграції освіти і науки сформовано науково-методичний комплекс, до складу якого, крім інституту, ввійшли Коломийське педагогічне училище, Івано-Франківська експериментальна середня школа-лабораторія № 23, дитяча дошкільна установа, дитячий спортивно-оздоровчий заклад, навчально-дослідницьке поле і дендропарк.

Відповідно до вимог української національної школи, перебудовувався навчальний процес у вузі. Його провідні науковці – доктори наук, професори М.Г.Матвішшин і М.В.Теплинський, канд. філ. наук, проф. Л.М.Кіліченко, канд. пед. наук, проф. В.Д.Хруш – публікували підручники й посібники, викладачі на семінарах проводили дискусії, було вдосконалено методику вивчення курсів. На основі досліджень соціологічної служби кафедри підвищили науковий і методичний рівень викладання дисциплін, поліпшили самостійну роботу студентів. У вузі здійснено комп'ютеризацію навчального процесу, обладнано комп'ютерами й мікрокалькуляторами чотири лабораторії.

За час свого існування інститут підготував понад 32 тис. вчителів, з них більше третини працюють у школах Івано-Франківщини. Понад 100 випускників поповнили склад викладачів свого вузу, з яких більша частина має вчені ступені та звання. Серед них завідувачі кафедр: фізики – д-р хім. наук, проф., заслужений діяч науки і техніки України Д.М.Фреїк; математики – канд. фіз.-мат. наук, доц. Р.І.Собкович; української літератури – канд. філ. наук, доц. О.М.Пилип'юк.

Випускники інституту очолили шість деканатів. Це кандидати наук, доценти С.В.Домбровський, М.В.Кланічка, М.П.Лесюк, В.І.Мойсеєнко, І.В.Фічора, І.М.Шумейко. Проректором з наукової роботи був випускник інституту д-р іст. наук, проф., заслужений працівник освіти України П.С.Федорчак.

Підготовці вчителів колектив підпорядкував науково-дослідну роботу. У середині 1950-х рр. викладачі вивчали проблеми фізики, математики, історії, мови й літератури. З початку 60-х рр. кафедри розпочали роботу над комплексними дослідженнями [3, 63]. Канд. фіз.-мат. наук, проф. П.П.Киричок створив школу з термодинаміки технології феритів, що дало змогу одержати нові магнітні матеріали [5, 204]. Цікаві праці з історії західноукраїнських земель опублікував д-р іст. наук, проф. І.К.Васюта. Монографії в галузі філології видали доктори філол. наук, професори М.О.Рудяков і Ж.П.Соколовська. Викладачі опублікували ряд збірників наукових праць, у яких висвітлили актуальні проблеми різних галузей науки.

Великий внесок у розвиток інституту зробили його колишні ректори – канд. філос. наук, доц. В.М.Кравець і канд. економ. наук, проф. О.А.Устенко.

Поштовхом для дальшого зростання вузу стала розбудова державності України. У 1992 р., згідно з Указом Президента України, інститут був реорганізований у Прикарпатський університет. У підготовці спеціалістів колектив університету орієнтується на потреби народного господарства.

У зв'язку з нестачею юристів у державних установах і приватних фірмах, в університеті в 1992 р. розпочато підготовку до створення на базі юридичного відділення факультету. Допомогли в цьому працівники Львівського університету ім. Івана Франка: д-р юрид. наук, проф., акад. Академії правових наук України (АПНУ) М.В.Костицький; доктори юрид. наук, професори В.І.Кульчицький і В.В.Луць; канд. юрид. наук, проф. Б.І.Тищик. Юридичний факультет функціонує з 1994 р. Тут готують правознавців – прокурорів, суддів, адвокатів, слідчих і юрисконсулів. На заочному відділенні здобувають другу вищу освіту депутати місцевих рад, працівники підприємств та правоохоронних органів. Навчальну, виховну й наукову роботу зі студентами забезпечують кафедри цивільного права та процесу, теорії та історії держави й права, а також кафедра кримінального права та процесу. Викладацький склад поповнили проф. В.В.Луць, кандидат економ. наук, доц. Є.П.Чучук, канд. юрид. наук, доц. В.Д.Басай. Поряд з іншими викладачами заняття зі студентами проводять народний депутат України, канд. юрид. наук, проф., чл.-кор. АПНУ В.В.Костицький, заслужений юрист України О.А.Вівчаренко, який був першим деканом цього ж факультету. Через наукове співробітництво з Центральним Європейським університетом в Будапешті та Вільним українським університетом у Мюнхені працівники факультету переймають досвід зарубіжних колег.

Випускники факультету працюють в органах державної адміністрації, на підприємствах і в установах.

У 1993 р. в університеті відкрито економічне відділення, яке через два роки перетворено у факультет. Його колектив співпрацює з Фондом Ганса Зайделя (Баварія) і Вищою економічною школою м. Розенгайма, які допомогли забезпечити фінансування й обладнати навчальні кабінети. Фонд Ганса Зайделя передав факультету наукові розробки “Маркетинг”, “Збут” та “Міжнародний маркетинг”, на основі яких студенти здійснюють дослідження й розробляють рекомендації щодо переходу підприємств до ринкових відносин. Завдяки сприянню вчених США, розроблено комп'ютерні програми, які використовуються в навчальному процесі. Керівництво факультету залучає до роботи зі студентами провідних спеціалістів підприємств, банків та установ, використовує їх виробничу базу для навчальної практики. Декілька керівників підприємств увійшли до складу ради факультету. Це допомагає готувати

спеціалістів у галузі фінансів, кредиту, бухгалтерського обліку та аудиту. Вивчення студентами англійської та німецької мов і найкращого зарубіжного досвіду дає змогу багатьом з них стати євроменеджерами.

Керівництво навчальною, виховною і науковою роботою факультету здійснюють кафедра фінансів та бухгалтерського обліку на чолі з д-ром економ. наук, проф. І.Г.Ткачук, кафедра економічної теорії, яку очолює канд. економ. наук, проф. С.І.Копчак та кафедра менеджменту і маркетингу, завідувачем якої є канд. економ. наук, доц. В.І.Мойсеєнко.

У зв'язку з переходом на роботу за університетськими навчальними програмами, перебудовуються і вдосконалюють свою структуру всі факультети. На історичному факультеті кафедра історії України під керівництвом д-ра іст. наук, проф., акад. Академії наук вищої школи України (АНВШУ) В.В.Грабовецького забезпечила викладання курсу історії України в усьому університеті. Створено окремі кафедри: історії стародавнього світу і середніх віків, всесвітньої історії, історії слов'ян, які очолили канд. іст. наук, проф. Я.Ю.Заборовський; д-р іст. наук, д-р філософії, проф. М.В.Кугутяк; д-р іст. наук, проф. П.С.Федорчак.

На факультеті створено навчально-наукові кабінети історії України, історії українського війська, історії слов'ян, краєзнавчий кабінет. Очолює факультет проф. М.В.Кугутяк.

У 1994 р. при фізико-математичному факультеті розпочато підготовку хіміків виробничого профілю. Її здійснює кафедра хімії, завідувачем якої є д-р техн. наук, проф. М.В.Хабер.

В університеті також відкрито спеціальності слов'янської філології, психології, декоративно-ужиткового мистецтва, релігієзнавства і фізичної культури.

Кафедри розробляють нові плани й програми, згідно з університетською спеціалізацією організовують читання спецкурсів з фахових дисциплін. За програмою, складеною кафедрою української мови, всі студенти університету вивчають курс українського ділового мовлення.

При університеті функціонує Гуманітарний інститут, який готує фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня "бакалавр" і проводить паралельне навчання студентів вузів м. Івано-Франківська з історії, англійської мови, психології та релігієзнавства. Гуманітарний інститут очолює канд. іст. наук, доц. С.М.Дерев'яно.

Перебудовуючи свою діяльність, колектив університету забезпечує підготовку фахівців з 27 спеціальностей для різних галузей народного господарства та шкіл.

У 1999 р. тут навчалось понад 10500 студентів. Заняття з ними проводили 354 штатних викладачі, у тому числі 40 докторів наук і професорів, 204 кандидати наук і доценти.

Підготовці висококваліфікованих спеціалістів колектив університету підпорядкував наукову роботу, розробив її концепцію, спрямовану на виконання фундаментальних досліджень, держбюджетної і госпдоговірної тематики.

У цьому напрямку працюють науково-дослідні лабораторії. Створену спільно з Інститутом металофізики НАН України лабораторію фізики магнітних плівок очолив д-р фіз.-мат. наук, проф. Б.К. Остафійчук. Її колектив дослідив утворення радіаційних дефектів у монокристалічних феригранатових плівках і запропонував модель кристалічної і магнітної структури, що допомогло в розробці нових радіопристроїв. Під керівництвом проф. Д.М. Фреїка працівники науково-дослідної лабораторії фізики й технології тонких плівок створили фізико-хімічні основи тонкоплівкового матеріалознавства напівпровідникових сполук, що дало змогу виявити активні елементи оптоелектроніки.

У 1993 р. спільно з АПН України було відкрито Науково-методичний центр “Українська етнопедagogіка і народознавство”. Його співробітники під керівництвом чл.-кор. АПН України Р.П. Скульського вивчають проблеми українського народознавства, національного виховання учнів, здобутки народної педагогіки. Працівники центру підготували колективний посібник “Українознавство в школі” й монографію “Українське народознавство і проблеми виховання учнів національної школи”, що відповідає змістові державної програми “Відродження”.

Колектив відкритого у 1995 р. відділу регіональних проблем Інституту національних відносин і політології НАН України, очолений д-ром іст. наук, проф. О.Ю. Карпенком, досліджує національні відносини й суспільно-політичні процеси у західному регіоні України.

При університеті також створено Регіональний науково-дослідний інститут українознавства. Під керівництвом д-ра філол. наук, проф. В.В. Грещука об'єднані в цей інститут науковці досліджують проблеми розвитку українознавства в Галичині, історичні особливості суспільно-політичних, соціально-економічних і регіональних відносин, становлення і розвиток духовності етнічних груп, питання національної освіти, літератури, мистецтва. Вивчення закономірностей національно-духовного відродження країни допомагає колективі інституту обґрунтовувати значення його уроків для сучасних державотворчих процесів [6, 18].

В університеті виникли наукові школи, які об'єднали досвідчених вчених і молодих науковців. Одну з них очолює д-р філол. наук, проф., акад. АПН України В.І. Кононенко, один із провідних мовознавців України, автор більше 300 наукових праць.

Наукова школа д-ра пед. наук, проф., акад. АПН України М.Г. Стельмаховича об'єднала, насамперед, учителів-науковців. Цей відомий вчений досліджував проблеми народної педагогіки, дидактики й дитинознавства,

розробляв зі своїми учнями концепції педагогіки народознавства, народного календаря, української козацької педагогіки, національної системи виховання.

У галузі педагогічної науки слід відзначити і д-ра пед. наук, проф., чл.-кор. АПН України Б.М.Ступарика. Він об'єднав ряд науковців Прикарпаття й Польщі, яким допомагає готувати докторські й кандидатські дисертації.

Відома на Україні та за її межами дериватологічна школа, заснована на кафедрі української мови д-ром філол. наук, проф. І.І.Коваликом. У її науковому доробку – численні праці зі словотвору української та інших слов'янських мов. Тут завершено укладання Словника мови художніх творів В.Стефаніка, готується словотвірний словник української мови для загальноосвітніх шкіл.

Вчені університету домагаються високих результатів у різних галузях науки. Так, акад. В.В.Грабовецький є автором багатьох монографій з історії західних областей України.

Відомий на Україні й за кордоном астроном, д-р фіз.-мат. наук, проф., акад. АНВШУ І.А.Климишин дослідив рух нестационарної ударної хвилі в середовищі з довільним розподілом густини і отримав найближчі розв'язки про структуру зоряних ударних хвиль.

Дослідження ведуть і студенти. Навички наукової роботи вони набувають у проблемних групах, на спеціалізованих і наукових семінарах, керівництво якими здійснюють, як правило, доктори наук, професори. Студенти є співавторами наукових публікацій, стають магістрами, переможцями всеукраїнських олімпіад і конкурсів наукових праць. Кращі випускники навчаються в аспірантурі, захищають кандидатські дисертації.

Колектив університету набув досвіду в проведенні наукових конференцій за участю викладачів, наукових працівників, аспірантів, вітчизняних та зарубіжних вчених. Зокрема, в Міжнародній науково-практичній конференції "Українсько-польські відносини в Галичині у ХХ ст.", проведеній в університеті у 1996 р., взяли участь понад 100 вчених із Києва, Львова, Івано-Франківська та інших міст України, а також вісім науковців із Польщі. Вони проаналізували позитивні сторони й протиріччя в українсько-польських відносинах у ХХ ст., акцентували увагу на тому, що повинно зближувати два сусідні слов'янські народи. Учасники Всеукраїнської наукової конференції "Регіон у системі нових економічних і правових відносин", яка відбулася в 1997 р., обговорили господарські проблеми регіону в умовах економічної самостійності, узагальнили теоретичні розробки й практичний досвід, направили уряду України пропозиції щодо поліпшення управління народним господарством.

У 1998 р. відбулися міжнародні наукові конференції, присвячені 1100-річчю м. Галича і 80-річчю утворення Західно-Української Народної Республіки.

Постійно відбуваються конференції з фізики й технології тонких плівок, проблем педагогіки. В університеті щорічно проводяться Стефаніківські читання.

Вуз здійснює підготовку докторів і кандидатів наук. Відкрито докторантуру з фізики твердого тіла, диференціального числення, української мови, теорії та історії педагогіки. В аспірантурі близько 100 чоловік готуються стати кандидатами наук із 13 спеціальностей. Останнім часом розпочалася підготовка аспірантів із застосування обчислювальної техніки, математичного моделювання й математичних методів у наукових дослідженнях, світової літератури, соціальної психології. Понад 30 вчителів і працівників різних галузей народного господарства є пошукувачами кафедр університету і під керівництвом вчених готують докторські й кандидатські дисертації. В університеті докторами наук стали В.В.Грешук, М.І.Голянич, М.В.Кугутяк, Н.В.Лисенко, В.К.Ларіонова, В.П.Москалець, Б.К.Остафійчук, Л.Е.Орбан, Є.Н.Пристапа, М.А.Рувінський, Б.М.Ступарик, М.П.Фіголь, М.В.Черепанин, О.В.Шийчук та ін. Понад 120 викладачів та аспірантів захистили кандидатські дисертації.

У 1993 р. відкрито спеціалізовану раду із захисту кандидатських дисертацій зі спеціальності “Теорія та історія педагогіки”, на якій вже захищено близько 40 дисертацій. З 1996 р. функціонує також рада зі спеціальності “Українська мова і література”. Наукова робота в університеті координується науково-технічною радою .

Підготовці висококваліфікованих фахівців сприяють зв'язки з вузами різних країн, що здійснюються, насамперед, через стажування викладачів, наприклад, в Українському вільному університеті в Мюнхені, куди вони направляються щорічно. Чотирьом із них після захисту дисертації тут присвоєно ступінь доктора філософії. Виправдовує себе й стажування викладачів у вузах Австрії, Великобританії, Канади, Росії, США. В університеті читають лекції професори з Австралії, Польщі, Франції та інших країн, а наші викладачі працюють у навчальних закладах Канади, США і країн Африки. Університет встановив контакти з українською діаспорою. У 1993 р. з її допомогою відкрито кабінет україніки, де зібрано майже 2500 примірників рідкісних книг з української історії, релігії, філософії, літератури й мистецтва, опублікованих за кордоном.

Колектив університету готує спеціалістів для діаспори. З цією метою створено підготовчий факультет, де навчається молодь з Канади, Румунії, Молдови та Росії.

В університеті створені умови для всебічного розвитку талановитої молоді. Народні ансамблі “Верховинка”, “Росинка”, “Гуцулочки”, “Усмішка” й “Опришки” неодноразово були переможцями всеукраїнських оглядів художньої самодіяльності і представляли українське мистецтво за кордоном.

Студенти користуються актовим і спортивним залами, чотирима гуртожитками, профілакторієм, спортивно-оздоровчим комплексом. У 1997 р. закладено Ботанічний сад, який має стати науково-методичною базою для майбутнього біологічного факультету.

У 1988 р. ректором вузу став акад. В.І.Кононенко, який доклав багато зусиль до його розбудови і перетворення в університет. Проректори університету: канд. фіз.-мат. наук, проф. Б.В.Василишин; канд. іст. наук, проф. І.Д.Іванцев; д-р фіз.-мат. наук, проф. Б.К.Остафійчук, канд. іст. наук, доц. С.М.Дерев'яно.

У червні 1999 р. відповідно до рішення ДАК Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника визнано акредитованим за статусом вищого закладу освіти IV (четвертого) рівня.

Для розвитку вищої освіти на Прикарпатті важливе значення мало відкриття у жовтні 1945 р. Станіславського державного медичного інституту [2, 38]. Його створення зумовлювалося нестачею в західноукраїнському регіоні висококваліфікованих медичних працівників. Спочатку на лікувальному факультеті інституту навчалось близько 300 чоловік, переважно з місцевої молоді. Тут розпочалася підготовка спеціалістів з терапії, хірургії, акушерства й гінекології. В інституті працювало 47 викладачів, серед них шість докторів і дев'ять кандидатів наук [1, ф. Р-628, оп. 2, спр. 4, арк. 2]. Першими викладачами були доктори мед. наук А.Д.Аденський, С.А.Верхратський, канд. мед. наук П.І.Голобородько, асистент В.І.Ветошук. Очолив вуз канд. мед. наук, доц. В.І.Савицький [так само, арк. 7-9].

Для навчальних потреб інституту було виділено три будинки. Його головний корпус розміщувався в колишній міській ратуші.

В інституті, окрім шестирічного навчання студентів, здійснювалася прискорена підготовка лікарів, які не встигли отримати вищу освіту напередодні Другої світової війни. У 1947 р. 31 чоловік з першого випуску одержав диплом лікаря.

Поступово збільшувалася кількість висококваліфікованих викладачів, що дало змогу обирати на посади завідувачів кафедр у першу чергу докторів наук, професорів. Так, В.Ф.Сенютович очолював кафедру шпитальної хірургії, В.С.Райцес – нормальної фізіології, Т.В.Шлапак – очних хвороб, М.П. Кравець – загальної терапії. Завідувачами кафедр у різні роки стали й випускники інституту – доктори наук, професори П.М.Вакалюк, С.М.Геник, І.В.Мазепа, М.Г.Шевчук, Б.В.Шутка.

У 1956 р. в інституті було відкрито вечірнє відділення лікувального факультету, де навчалися переважно фельдшери, акушери, медичні сестри. До 1973 р. тут було підготовлено 150 лікарів.

Підготовче відділення, відкрите в 1970 р., дало змогу щорічно 100 юнакам і дівчатам з виробничим стажем і звільненням з армії готуватися до вступу в інститут.

У 1978 р. створено стоматологічний факультет, який готує стоматологів – терапевтів, хірургів, ортопедів та дитячих стоматологів.

До підготовки стоматологів на факультеті доклали багато зусиль завідувачі кафедр, доктори наук, професори Ж.М.Ваврик, О.В.Павленко, Р.В.Козакова; канд. наук, доц. І.І.Кириленко; д-р мед. наук, проф. М.Г.Гончар; декани факультету, канд. мед. наук, доц. М.В.Долішній і канд. філол. наук, доц. С.П.Букавин. Факультет підготував понад 1200 лікарів-стоматологів.

На дальший розвиток вузу вплинула перебудова освіти в Україні, яка здійснюється після проголошення її незалежності. На початку 90-х рр. інститут розпочав підготовку лікарів-бакалаврів і магістрів.

У вузі приділяється багато уваги інтеграції навчального процесу споріднених кафедр. З 1991 р. тут читаються інтегровані курси “Теорія пізнання”, “Нетрадиційна медицина”, “Маркетинг та менеджмент”, інтегровано вивчення біофізики та інших дисциплін. Це дає змогу готувати спеціалістів нових професій: лікарів-менеджерів системи охорони здоров’я, медичних психологів. Для перевірки знань студентів проводяться тестування, письмовий і комп’ютерний контроль. Студенти I і II курсів складають екзамени з анатомії людини, гістології, нормальної фізіології й біології.

Навчальним процесом передбачено економічну підготовку студентів. Кафедри українознавства, соціальної медицини й організації охорони здоров’я організували читання курсів “Основи теорії економіки”, “Економіка охорони здоров’я”.

Фундаментальній підготовці лікарів сприяє використання в навчальному процесі технічних засобів навчання. Усі кафедри обладнано новою діагностичною лікувальною й експериментальною апаратурою, магнітофонами, відеотехнікою, кіно- та діапроекторами. До послуг викладачів і студентів обчислювальний і комп’ютерний центри. Студенти забезпечуються інструктивними й методичними посібниками з організації самостійної роботи.

З 1994 р. функціонує факультет інтернатури, тут відкрито кафедри хірургії, внутрішніх хвороб, педіатрії і стоматології. На факультеті 574 лікарі здобувають післядипломну освіту. Деканом факультету є канд. мед. наук, доц. М.В.Дебенко.

Інститут відкрив філії стоматологічних кафедр для навчання інтернів у лікувально-профілактичних закладах Рівненської, Тернопільської і Чернівецької областей, а також ординатури і курси повторної підготовки, де за замовленням медичних установ лікарі підвищують кваліфікацію.

Щороку близько 300 випускників вузу стають лікарями, а з часу його заснування підготовлено понад 14 тисяч спеціалістів. Вони складають приблизно 70% лікарів Прикарпаття. У 1994 р. інститут успішно пройшов акредитацію і одержав статус Івано-Франківської державної медичної академії.

Створення сприятливих умов для навчання студентів дало змогу збільшити їх кількість. У 1997 р. у вузі налічувалось біля 2200 студентів, яких

навчав 301 викладач (серед них 55 докторів наук, 178 кандидатів наук, 10 магістрів медицини).

Колектив вузу проводить велику наукову роботу. Вчені займаються вивченням патогенезу, розробкою нових і вдосконаленням існуючих методів діагностики, профілактики й лікування захворювань. Засновано ряд наукових шкіл. Так, д-р мед. наук, проф. А.А.Гарагашян очолював школу "Епідеміологія крайової патології". Досліджуючи епідемічні зобні хвороби, вчені запобігли їх масовому поширенню на Прикарпатті. Д-р мед. наук, проф., заслужений діяч науки і техніки України Ю.П.Мельман згуртував учених на дослідження проблеми колатерального кровообігу та нейровазальних відношень. Науковці цієї школи провели дослідження кровообігу в тканинах і органах людини.

Важливим є об'єднання вчених в академічні групи. Під керівництвом д-ра мед. наук, проф., акад. АН національного відродження України Г.О.Бабенка викладачі вивчають проблему "Мікроелементи в медицині", здійснюють профілактику зобної епідемії, хвороб крові й дитячих недуг. Ректор академії, д-р мед. наук, проф., акад. АМН України Є.М.Нейко з групою вчених досліджує проблеми кардіології й гастроентерології. Проректор з наукової роботи, д-р мед. наук, проф., акад. АН технологічної кібернетики України (АНТКУ) Н.М.Середюк спрямовує вчених на виявлення засобів запобігань серцево-судинних захворювань. Спільно з колегами він винайшов і передав у виробництво фармацевтичному об'єднанню "Дарниця" препарат "Амтизол" для лікування шоків, який не має аналогів у світовій практиці.

Вчені створили вісім науково-дослідних лабораторій з різних напрямів медичної науки і досягають важливих результатів. Лабораторія біохімічної екології, якою завідує д-р мед. наук, проф. І.В.Мазепа, отримала сертифікат на проведення біохімічних екологічних досліджень. Лабораторія медико-генетичних досліджень, очолена доктором мед. наук, проф. Л.Є.Ковальчук допомагає у збереженні вагітності.

Науковці вузу працюють за 34 темами, більшість з яких присвячено дослідженню впливу антропогенного й техногенного забруднення довкілля на здоров'я населення Прикарпаття. Частина дослідників об'єдналася в госпдоговірний сектор і виконує замовлення промислових підприємств та установ на розробку нових технологій для запобігання масових захворювань, виробничих травм і поліпшення екологічного стану в регіоні. Так, за договором з Українським науково-дослідним інститутом експериментальної патології, онкології, радіобіології, на основі державної програми, д-р біолог. наук М.І.Мойсеєнко і канд. біолог. наук Л.Г.Петрина досліджують кінетику стабільних елементів в органах і тканинах тварин, які постійно знаходяться в тридцятикілометровій зоні Чорнобильської АЕС. Вчені лікувального факультету

за останні роки передали органам охорони здоров'я Івано-Франківщини нові технології для діагностики, профілактики та лікування найбільш поширених видів захворювань в області. Понад 20 нових технологій було впроваджено в практику медичних установ України.

В академії багато уваги приділяється науковому співробітництву з зарубіжними вченими. З угорськими науковцями укладено договір на проведення дослідних розробок типу інжиніринг щодо вивчення терапевтичної ефективності ряду серцево-судинних лікарських засобів. Налагоджено наукові зв'язки з ученими Австрії, Англії, Німеччини, Польщі, Швейцарії. Разом з управою Українського лікарського товариства Північної Америки і Християнсько-католицької організації "Любов і Милосердя" Карітас (Німеччина) відкрито й обладнано Народну лічницю, що допомагає у лікуванні незаможним громадянам. У 1996 р. в академії проведено Міжнародний конгрес молодих вчених за участю українців діаспори.

Зусилля науковців академії і лікарів координує створена спільно з обласною державною адміністрацією науково-практична рада на чолі з д-ром мед. наук, проф. С.Я.Орнатом, яка сприяє впровадженню у практику нових методів лікування. Функціонує також відділ науково-методичної інформації, який очолює д-р мед. наук, проф. А.А.Омеляшко.

Наукові здобутки вчених одержали високу оцінку. У 1993 р. професорам Є.М.Нейку і Ф.І.Мамчуру за розробки і застосування фармпрепаратів "Уролесан" і "Трицинол" було присуджено Державну премію України в галузі науки і техніки. Є.М.Нейко, Н.М.Середюк і д-р мед. наук, проф. Л.В.Глушко стали членами Європейських асоціацій кардіологів і ревматологів.

Колектив вузу приділяє увагу постійному підвищенню наукового рівня викладачів. Для підготовки докторських дисертацій вони направляються в докторантуру і переводяться на посади старших наукових співробітників. Це дало змогу лише протягом 1988-1997 рр. 39 викладачам стати докторами наук.

В академії здійснюється підготовка науковців через аспірантуру. За останні десять років понад 20 її випускників захистили кандидатські дисертації. Вчені допомагають у написанні дисертацій лікарям. Під їх керівництвом кандидатами наук стало понад 400 чоловік.

Кафедри залучають студентів у наукові гуртки, допомагають їм у підготовці доповідей на щорічних конференціях. У 1983 р. у вузі відбулася Республіканська студентська наукова конференція з проблем кардіології. У 1993 р. студенти були учасниками пленуму Всеукраїнського наукового медичного товариства ортопедів. Вони також взяли участь у Міжнародній конференції з стоматології і Міжнародних хірургічних днях. Понад 20 студентів-винахідників і раціоналізаторів є авторами оригінальних медичних технологій, пристроїв,

діагностичних та лікувальних апаратів, разом з викладачами вони публікують наукові праці.

Відкриття в області третього вузу – Івано-Франківського державного інституту нафти і газу – пов'язане з розвитком нафтової і газової промисловості в країні, зокрема на Прикарпатті. Підготовку інженерних кадрів цієї галузі започатковано в 1960 р., коли в Івано-Франківську було відкрито загальнотехнічний факультет Львівського політехнічного інституту. У липні 1963 р. створено філіал цього ж інституту, до якого зі Львова були переведені студенти й викладачі нафтового факультету, було розширено підготовку інженерів для нафтової і газової промисловості.

У 1967 р. філіал перетворено в Івано-Франківський інститут нафти і газу – єдиний нафтовий вуз України [1, ф. Р-2065, оп. 1, спр. 187, арк. 11].

Спочатку тут було п'ять факультетів: газонафтопромисловий, геолого-розвідувальний, механічний, автоматизації й економіки, а також загальнотехнічний. В інституті 5146 студентів набували десять спеціальностей (буріння нафтових і газових свердловин, розробка нафтових і газових родовищ, геофізичні методи пошуків і розвідки корисних копалин, машини і обладнання нафтових та газових промислів тощо). Їх навчали 259 викладачів, у тому числі три доктори наук, професори, 60 кандидатів наук, доцентів. Серед перших викладачів були доктори геол.-мінерал. наук, професори І.М.Кухтін і О.М.Снарський; кандидати геол.-мінерал. наук, доценти В.Г.Лизанець і М.І.Куравець; канд. техн. наук, доц. О.М.Скачедуб. Інститут розмістився у п'яти пристосованих приміщеннях [там само, спр. 186, арк. 53-54].

Згодом вуз зростає, були побудовані сучасні корпуси, розширилася навчальна база. Це дало змогу збільшити кількість факультетів. Створено такі нові факультети: нафтогазопроводів, вечірній і заочний. В інституті споруджено обчислювальний центр, науково-технічну бібліотеку, книжковий фонд якої складає більше 700 тис. томів. На дев'ятох факультетах налічувалося 38 кафедр, де працювало 340 викладачів. Вони готували фахівців з 14 спеціальностей.

У 1969 р. організовано підготовче відділення, на якому робітничі і сільська молодь готувалася до вступу у вузи [там само, спр. 379, арк. 1]. З часу заснування інституту постійно збільшувалася кількість викладачів. Деякі з них, зокрема доктори техн. наук, професори В.С.Бойко, Р.Ф.Гімер, І.С.Кисіль, Р.М.Кондрат; д-р геол.-мінерал. наук, проф. О.О.Орлов; канд. техн. наук, проф. О.І.Акульшин; канд. геол.-мінерал. наук, проф. В.П.Степанюк, працювали раніше в інших вузах або на виробництві. Теперішній проректор – канд. техн. наук, проф. Ф.В.Козак – прийшов у вуз після закінчення аспірантури.

Викладачами стали понад 80 випускників інституту. Серед них завідувачі кафедр: д-р геол.-мінерал. наук, проф. Є.Д.Кузьменко; доктори техн. наук, професори Я.С.Коцкулич, Й.В.Перун, Ю.Д.Петрина і М.Д.Середюк. У різний час ректорами інституту були канд. техн. наук, доц. Є.Г.Шелепін; канд. техн.

наук, проф. Б.М.Локотеш; випускник цього ж вузу, д-р техн. наук, проф. Ю.Г.Гаген і д-р техн. наук, проф., акад. Академії гірничих наук України Б.Г.Тарасов. Викладачі вдосконалювали навчальний процес і пов'язали наукову роботу з підготовкою інженерів для нафтогазової промисловості й виробничими потребами.

У 1992 р. створено факультет економіки менеджменту, який готує економістів-менеджерів для паливно-енергетичного комплексу й машино- та приладобудівельних підприємств. Колектив факультету разом з деканом, канд. економ. наук, проф. О.І.Лесюком приділяє велику увагу вивченню студентами іноземних мов. Це дає змогу багатьом із них проходити стажування у різних країнах і вивчати їх досвід.

Підвищенню рівня підготовки спеціалістів приділяється увага і на інших факультетах. Викладачі створюють нові підручники, програми, методичні посібники, які б відповідали вимогам вищої національної школи. В академічних групах застосовується рейтингова система оцінки знань студентів, проводяться письмові контрольні роботи, міжсесійний та сесійний контроль [7].

У науковій роботі працівники вузу враховують економічні реформи, які проводяться в країні. В університеті сформовано десять наукових шкіл. Дослідження ведуться на замовлення Міністерства освіти України, Міністерства науки і технологій України, Державного комітету нафтової, газової і нафтопереробної промисловості України, нафтогазових підприємств.

Досягнення науковців сприяють збільшенню видобутку нафти і газу, скороченню термінів будівництва свердловин та підвищенню їх надійності. Під керівництвом д-ра техн. наук, проф., віце-президента Української нафтогазової академії (УНГА) Р.С.Яремійчука розроблено нову технологію очистки привибійної зони пласта і освоєння свердловин. Д-р техн. наук, проф., акад. УНГА С.І.Крижанівський своїми дослідженнями допомагає створенню і забезпеченню надійності нафтогазопромислового обладнання та інструменту, а також розробці конструкції труб нафтового сортаменту насосних штанг. Д-р техн. наук, проф., акад. УНГА Р.М.Кондрат з групою вчених досліджує процес вдосконалення розробки газових родовищ та їх експлуатації.

Вагомих наукових результатів досягли й інші вчені. Кандидати техн. наук, доценти Б.Д.Марик і Я.М.Дрогомирецький, зокрема, свої дослідження спрямували на розробку і вдосконалення породоруйнівного інструменту, д-р техн. наук, проф. П.І.Огородніков і канд. техн. наук, доцент М.В.Лисканич допомогли вдосконалити обладнання для очистки бурових розчинів та стічних вод.

Науковці вузу є авторами більше 2500 винаходів. Вони нагороджувалися дипломами міжнародних і республіканських виставок. З ініціативи учених

створено навчально-науковий виробничий центр “Інтехцентр” і ряд науково-дослідних лабораторій.

Дослідження ведуть і студенти, які об’єднуються у Студентське наукове товариство. Найкращі з них стають співавторами наукових публікацій та винаходів. Багатьох нагороджено дипломами на республіканських конкурсах студентських науково-дослідних робіт. Значна частина курсових робіт і дипломних проєктів виконується студентами на замовлення промислових підприємств.

Згідно з постановою Кабінету Міністрів України, у квітні 1994 р. інститут перетворено в Івано-Франківський державний технічний університет нафти і газу. Вуз розширив свої повноваження, ввійшов у Міжнародну асоціацію університетів.

Ректорат університету, очолений акад. С.І.Крижанівським, приділяє увагу вдосконаленню структурної побудови вузу і відкриттю нових спеціальностей, зокрема створено ряд інститутів, яким підпорядковані близькі за фахом факультети. Це допомогло поліпшити набір абітурієнтів, підвищити рівень викладання навчальних курсів, методичного забезпечення та проведення виробничої практики. Так, у 1994 р. відкрито Нафтогазовий інститут, директором якого спочатку був акад. Р.С.Яремійчук. Інститут об’єднує газонафтопромисловий, геологорозвідувальний, механічний факультети і факультети нафтогазопроводів та економіки й менеджменту, координує їх зв’язки з нафтогазовими підприємствами. Це допомагає якісно готувати інженерні кадри. Інститут створив у різних містах курси підготовки до вступу в університет, залучив керівників підприємств до цільового набору абітурієнтів, контролю за навчанням студентів та виробничою практикою.

У 1994 р. були створені й інші підрозділи університету. Кафедри вищої математики, фізики, хімії та обчислювальної техніки було об’єднано в Інститут фундаментальної підготовки. Очолений канд. техн. наук, доц. В.М.Юрчишиним, він допомагає кафедрам забезпечувати наступність між навчальними програмами з різних фундаментальних дисциплін, а також практичне використання обчислювальної техніки. Це сприяє глибокому засвоєнню студентами фахових курсів.

У зв’язку з гуманізацією інженерно-технічної освіти та відродженням національної самобутності вищої школи, створено Інститут гуманітарної підготовки. Цей заклад спрямовує роботу кафедр історії та політології, документо- та правознавства, філософії, іноземних мов і фізичного виховання. Окрім фахових професій, студенти здобувають додаткові спеціальності інженера-перекладача, інженера-психолога, інженера-лектора-політолога. Директор інституту – канд. філол. наук, проф. Б.П.П’ятничко.

Структурні зміни стосуються і вдосконалення управління дослідженнями і наближення їх до виробничих потреб. З цією метою відкрито Науково-дослідний інститут нафтогазових технологій. Під керівництвом канд. техн. наук, доц., чл.-кор. УНГА В.В. Дячука інститут спрямовує науковців на виконання загальнодержавних, регіональних та міжнародних науково-дослідних програм, допомагає визначати теми досліджень у галузі науково-технічного прогресу, сприяє їх здійсненню та практичному застосуванню. У 1997 р. 130 штатних наукових співробітників, 145 викладачів, 107 аспірантів і близько 100 студентів виконували 186 тем із розробок нафтових родовищ, вдосконалення буріння свердловин та проблем машинобудування.

Створена науковцями продукція експонувалася на виставках і ярмарках у містах України, а також Болгарії, Німеччини, Польщі й Росії, що сприяло її подальшій реалізації. У 1997 р. рекламні проспекти розробок вчених вузу експонувалися в Данії та В'єтнамі.

За ініціативою д-ра геол.-мінерал. наук, проф., акад. Міжнародної академії наук технологій та інжинірингу О.М.Адаменка, у 1995 р. відкрито Науково-дослідний інститут екологічної безпеки та природних ресурсів. Об'єднавши Інститут екологічного моніторингу АН технологічної кібернетики України, Карпатський інженерно-екологічний центр і наукові екологічні підрозділи університету, цей заклад спрямовує дослідження вчених на вихід країни з кризової екологічної ситуації.

У 1995 р. створено інженерно-екологічний факультет, до складу якого ввійшли кафедри екології, інженерної геодезії, безпеки життєдіяльності, хімії. Факультет готує фахівців з охорони довкілля землі й людини.

В університеті відкрито докторантуру з п'яти спеціальностей (розробка нафтових та газових родовищ, буріння свердловин, екологія, нафтогазопроводи, бази та ховища, машини нафтової та газової промисловості). В аспірантурі здійснюється підготовка кандидатів наук з 24 спеціальностей. У 1997 р. тут навчалось 107 чол. У вузі функціонують чотири спеціалізовані ради із захисту докторських дисертацій за сімома спеціальностями. Захист кандидатських дисертацій здійснюється з десяти спеціальностей.

У вузі створено відділ підготовки фахівців високої кваліфікації, який очолює канд. техн. наук, доц. Я.М.Дрогомирецький. Тут проходять стажування викладачі з різних вузів України.

Вчені університету допомагають науковцям інших країн і запозичають їхній досвід. Вони працювали у навчальних закладах Алжиру, Афганістану і Куби, читали лекції у Німеччині й Канаді, проходили стажування у США, допомагали в роботі промислових підприємств Індії, Іраку і Китаю. Наукові

зв'язки встановлено з ученими й спеціалістами Болгарії, Польщі, Румунії, США, Словаччини, Франції і Чехії.

У вузі діє служба міжнародних зв'язків, яка під керівництвом проректора, канд. техн. наук, проф. Ю.І.Порайка допомагає встановленню творчих стосунків з вузами, науковими установами і фірмами зарубіжних країн. Вона ж організовує навчання громадян Індії, Ізраїлю, Монголії, Пакистану й СНД. У 1998 р. в університеті навчалось близько 5800 студентів.

При університеті відкрито фізико-технічний ліцей, в якому налічується 360 учнів. У структуру вузу ввійшов і коледж електронних приладів, що об'єднав понад 25 навчальних закладів України, зокрема Київський геологорозвідувальний та Полтавський нафтовий геологорозвідувальний технікуми, Долинський природничо-математичний ліцей.

1. Державний архів Івано-Франківської області.
2. Історія міст і сіл УРСР. Івано-Франківська область. – К., 1971. – 640 с.
3. Івано-Франківський державний педагогічний інститут імені В.С.Стефаника (Документальний нарис). – Ужгород, 1990. – 118 с.
4. Івано-Франківський державний педагогічний інститут імені В.С.Стефаника – Івано-Франківськ, 1990. – 27 с.
5. Назустріч мрії: Нариси історії Прикарпаття. – Ужгород, 1978. – 224 с.
6. Українознавство у педагогічному процесі освітніх установ: Збірник статей. – Івано-Франківськ, 1997. – 470 с.
7. Студент Прикарпаття. – 1991. – 19 квітня.

P.S. Fedorchak, T.P. Fedorchak.

THE REVIVAL OF PRECARPATHIA'S HIGHER EDUCATION IN INDEPENDENT UKRAINE.

The article deals with the development of Precarpathia's higher education in Independent Ukraine, tracing its development from the beginning period to the present time. The authors focus on the activity of institutions training highly qualified professionals and their relevance to Ukraine's economy. They also provide new approaches to the problems concerning research work and higher education.